

Сучасні тактичні побудови гри провідних європейських футбольних клубів у 2018 році

Хоменко В. В.

Херсонська державна морська академія

Анотація. *Мета дослідження* полягає в аналізі тактики найкращих футбольних команд високого класу. **Матеріал:** на протязі 2018 року. було проаналізовано тактичну побудову гри футбольних команд англійської та іспанської прем'єр ліг, німецької бундеслиги, італійської серії А та французької першої ліги, як в захисті, так і в нападі. **Методи дослідження:** аналіз і узагальнення літературних джерел, аналіз відеозаписів ігор за участю провідних команд, методи дослідження тактичної побудови гри футболістів, методи математичної статистики. **Результати:** Проаналізовано найкращі існуючі тактичні стилі ведення гри у футбол в 5 чемпіонатах Європи, гравцями яких є найкращі футболісти світу. Визначені пріоритетні напрямки тактичної побудови гри (тактичні схеми) в різних клубах та викреслені фактори, що впливають на вибір тактики на кожну окрему гру. Тактичні дії команд високого класу суттєво відрізняються в залежності від тактичної побудови гри команди суперника. При виборі ефективної тактики на гру необхідно враховувати низку факторів. Сучасна тактика та система розташування гравців на футбольному полі є основним змістом діяльності футболістів під час гри і найважливішим чинником, який при приблизно рівних показниках фізичної, технічної та психологічної підготовленості двох команд забезпечує перемогу однієї з них. **Висновки:** Тактичні дії команд високого класу суттєво відрізняються в залежності від тактичної побудови гри команди суперника. При виборі ефективної тактики на гру необхідно враховувати низку факторів, головними серед яких є – можливість власної команди (антропометричні показники гравців, збалансованість команди, універсалізація гравців, рівень фізичної та технічної підготовленості, тощо), можливість команди суперника (особливості антропометрії суперників, стиль гри який проповідує команда суперник, рівень технічної та фізичної підготовленості, тощо) та від того де відбувається матч (на своєму або на чужому полі).

Ключові слова: тактика; стилі гри; тактичні побудови; футбол.

Вступ. За останній час особливо актуальною є проблема здорового способу життя, формування у молоді звички до систематичних занять фізичною культурою і спортом, залучення різних верств населення до занять в спортивних секціях та спортивних клубах з різних видів спорту (Гузар, 2000а, 2000b, 2001; Гузар, & Гаврильченко, 2001; Huzar, 2009; Huzar, Shalar, Norik, 2014).

На сьогоднішній день футбол є однією з найбільш популярних спортивних ігор Європі та всього світу. Футбол – гра напів контактному. А тому в спорті №1, на відміну від баскетболу чи американського футболу, тактичні комбінації не так важливі. Однак стратегічне мислення і футболу. Більш ніж за півтора століття

розвитку футболу тактика цієї гри зробила вміння грамотно розставити гравців на полі – необхідний і обов'язковий елемент гігантський стрибок. Від початкових «бий-біжи» і «навалу» до витонченого «тотального футболу» і досить складного «тики-така».

На думку більшості спеціалістів футбол характеризується гармонійною наступальною та оборонною потужністю команд, зміцненням взаємозв'язку між атакою та обороною. Тому велику роль у долі поєдинку грає грамотно розставлена схема гравців та вказівки тренера на поєдинок.

Високий рівень розвитку сучасного футболу потребує вирішення проблем організації навчально-тренувального процесу, використання найбільш

досконалих форм, методів і засобів тренування.

Футбол характеризується гармонійною наступальною та оборонною потужністю команд, зміцненням взаємозв'язку між атакою та обороною. Саме тому на думку фахівців особливу увагу треба приділяти техніко-тактичній майстерності футболістів, яка визначається великою кількістю прийомів і є базою для ефективної змагальної діяльності (Хоменко, Шалар, & Авдєєв, 2018; Жосан, Хоменко, & Шалар, 2014; Шалар, Науменко, Стрикаленко, 2010). В змаганнях найвищого рівня перемагає команда в арсеналі якої є значна кількість різних тактичних комбінацій та взаємодій.

Швидкий розвиток футболу спонукає до постійних змін в організації та проведенні навчально-тренувального процесу, так і самої гри, яка характеризується надзвичайно високою інтенсивністю, ефективністю, швидкістю та координаційною складністю виконання техніко-тактичних дій, а також високим ступенем взаємодії та системи розташування гравців на футбольному полі (Гузар, Шалар, & Норик, 2014; Сабадаш, Хоменко, Шалар, 2016; Степанюк, Юськів, & Свирида 2017). Процеси, які спостерігаються в футболі, вимагають розвитку та вдосконалення методів організації рівня навантаження у тренувальній та змагальній діяльності.

Аналіз вітчизняної літератури з футболу показав, що безперервно зростаюча конкуренція на міжнародній спортивній арені покладає на фахівців завдання, щодо розробки нових теоретичних положень тактики гри, принципів ведення спортивної боротьби в футболі.

Тенденції розвитку сучасного футболу свідчать про те, що тактична підготовка гравців стала провідною поміж інших видів підготовки спортсменів, оскільки визначає їх цільову спрямованість і зміст роботи, конкретизує функціональні обов'язки футболістів у команді в різних ігрових ситуаціях, сприяє слушності вибору системи гри, визначає параметри моделей команд.

Тактика є основним змістом всієї ігрової діяльності під час зустрічі. Вдало вибрана тактика боротьби проти конкретного суперника сприятиме досягненню успіху, а невдало підібрана тактика або не реалізована в ході матчу за звичай приводить до поразки.

Вміння правильно вирішувати задачі нейтралізації суперників і успішне використання власних можливостей в атаках характеризується тактичною зрілістю як команди в цілому, так і її окремих гравців. Команда може досягти успіху тільки при добре організованих і обов'язково активних діях всіх футболістів в нападі та в захисті.

Тенденція розвитку сучасного футболу в світі вимагає від тренерів постійного пошуку нових, більш досконалих тактичних комбінацій та взаємодій, тому проведення аналізу тактичної побудови гри найкращих футболістів світу на сьогоднішній день є актуальним.

Мета дослідження полягає в аналізі тактики найкращих футбольних команд високого класу.

Завдання дослідження. Виходячи з мети дослідження перед нами були поставлені наступні завдання:

1. Визначити тактичну побудову гри футбольних команд англійської та іспанської прем'єр ліг, німецької бундеслиги, італійської серії А та французької першої ліги, як в захисті так і в нападі;

2. Порівняти системи гри, командні тактичні взаємодії та стилі ведення гри футболістів найкращих клубних чемпіонатів.

Матеріал та методи дослідження. Протягом 2018 року. було проаналізовано тактичну побудову гри футбольних команд англійської та іспанської прем'єр ліг, німецької бундеслиги, італійської серії А та французької першої ліги, як в захисті, так і в нападі.

Для вирішення поставлених завдань нами були використані наступні методи дослідження: аналіз і узагальнення літературних джерел, аналіз відеозаписів ігор за участю провідних команд, методи

дослідження тактичної побудови гри футболістів, методи математичної статистики.

При вивченні особливостей використання різноманітних тактичних схем протягом гри були проаналізовані по п'ять матчів кожної команди з суперниками, які використовують різні стилі та схеми гри. Аналізуючи досягнення клубів, які прийняли участь в дослідженні зазначимо, що футболісти мають найвищу спортивну кваліфікацію, та приймають участь в найпрестижніших турнірах світу. По-перше це пов'язано з тим, що більшість футболістів є членами різних провідних національних збірних країн світу; по-друге серед основних досягнень більшості клубів є фінали та півфінали провідних клубних європейських турнірів – Ліга чемпіонів, Ліга Європи та кубок УЕФА. Також всі вони займають провідні (1–2 місце) позиції в національних чемпіонатах своїх країн. По-третє практично в усіх клубах головними тренерами є провідні спеціалісти з футболу, які, як керівники команд досягали суттєвих висот у сучасному футболі. Що практично неможливе без знання сучасних тактичних стилів та схем ведення гри.

Так в ході дослідження ми проаналізували тактику гри 10 команд провідних елітних чемпіонатів Європи. Загальна кількість проаналізованих ігор становить 50 ігор в яких прийняло участь понад 200 футболістів.

Для визначення тактичної побудови гри ми проаналізували особливості групових та командних тактичних взаємодій, стилі ведення гри, тактичних схем, які найчастіше використовують команди, системи за якими гравці переміщуються по футбольному полю. Аналізуючи відеозаписи ігор ми досліджували кількість атак виконаних поступовим нападом, (через центр, за допомогою флангів, по всій ширині полі) та швидким проривом.

Результати дослідження та їх обговорення. На думку фахівців, у світі існує кілька стилів гри. Серед яких найбільш розповсюдженими в Європі є шотландський стиль гри в якому

застосовується численна кількість коротких передач (на 5 – 10 м) та англійський стиль ведення гри який навпаки ґрунтується на довгих сильних передачах (понад 30 м), переважно високих і напіввисоких.

На основі класичних стилів гри відбулись і певні модифікації, які знайшли відображення в різних футбольних школах: австрійській, німецькій, нідерландської, чеській, угорській, латинській, південноамериканській та середньоєвропейській.

Досліджуючи тактичні системи гри у футбол зазначимо, що кожна тактична система має свої певні специфічні ознаки до яких відносяться розташування гравців, способи та форми ведення гри, а також функції гравців. Основним фактором, який впливає на розвиток будь-якої спортивної гри, є боротьба між нападом та захистом. Саме ця боротьба і стимулює постійний розвиток тактики гри у футбол.

Серед тактичних схем гри в Європі домінуючими є система гри «1+4+3+3», яка передбачала перебудову середньої лінії та лінії нападу завдяки переходу одного нападаючого в середню лінію. Наявність трьох гравців в середній лінії дозволяє активно включати в атаку не менше двох з них. Не слід також забувати, що суперники не знають заздалегідь, які саме гравці середньої лінії підключаться до нападу. Це вносить елемент несподіваності в дії нападаючих тим самим ускладнюючи організацію захисту. Крім того, збільшується можливість забезпечення страховки крайніх захисників при їх підключенні до атаки. Також при використанні даної системи один з центральних захисників отримає можливість активно втручатись в нападаючі дії команди. Паралельно з цим більшість команд використовують також систему гри «1+4+2+3+1». Батьківщиною даної схеми є «іспанська трясовина». Саме там з'явилася і набрала широку популярність схема 4-2-3-1. Так вже вийшло, що тренери скромних клубів першими почали застосовувати дану систему гри, щоб збалансувати центр поля. Найбільш ймовірно, що 4-2-3-1 з'явилася

як відповідь на 4-5-1, яка була похідною оборонної версією від 4-3-3. При цьому 4-2-3-1 дозволяє командам розмежувати функції півзахисників, вивести єдиного форварда в окрему лінію, а також зберігати компактність в центрі поля. Безумовно, реалізація 4-2-3-1 стала можливою тільки з повним переходом на гру в лінію. В рамках 4-2-3-1 більше не потрібні чисті розпасовщики, їх замінили гравці з більш широким спектром дій. Сучасні атакуючі півзахисники – це сполучні ланки, або гравці другого темпу атаки. Тобто ті, хто можуть замінити форварда в будь-який момент. Яскравий приклад «фальшивої десятки» – Еден Азар. Змінилася і роль вінгера. По-перше, з'явилися інвертовані вінгери (Роббен), які виконували зміщення з флангу в центр з однією лише метою – завдати удару по воротах з-за меж чужого штрафного. По-друге, знову з'явилися вінгери-бомбардири (Роналду), які по суті були зміщеними в півзахист крайніми форвардами. По-третє, на фланзі стали діяти фактурні гравці, які могли виграти дуель у суперника, а також мали достатній технічний арсенал для дриблінгу (Садио Мане, Гарет Бейл). Крім того, вінгери взяли на себе частину функцій плеймейкера. Вони стали частіше брати участь в комбінаційній грі.

Сер Алекс Фергюсон дуже чітко розмежував різницю між 4-5-1 в інтерпретації 4-2-3-1 (якщо не враховувати деталей гри в обороні, то і 4-3-3 до слів

Фергі теж підходить, саме тому ми розглядаємо ці схеми разом) і 4-4-2: Ідея 4-5-1 полягає в тому, що ви можете контролювати центр поля і тримати м'яч, у вас більше шансів виграти при такому контролі. Ідея 4-4-2 – в максимально більш прямому підході до чужих воріт, це більш традиційний стиль».

По суті, Фергюсон правий, але гра в чисте володіння зараз вимирає – «Атлетіко» Дієго Сімеоне став піонером в красивій і чіткій обороні проти контролю м'яча, потім на схожій тактиці виїхав «Лестер», за рахунок руху і тактичної грамотності, нехай і при іншій схемою (5-3-2), такого ж успіху добився «Ростов». А так як Євро – це показ мод, то підсумкова перемога Португалії, яка грала трохи інакше, машинально і без надриву, властивого «Атлетіко», але сповідуючи стримуючий футбол, віддаючи м'яч супернику (у вирішальних матчах) і шикаючись за схемою 4-4-2, виглядає логічною.

Головна перевага тактики 4-4-2 при захисті – можливість рухатися парами і удвох атакувати одного гравця.

При вивченні тактичних взаємодій, стилю та систем гри в англійської прем'єр ліги ми спостерігали за діями команд «Манчестер Сіті» та «Ліверпуль»

Особливості тактики гри команди англійської прем'єр ліги представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Показники тактичної побудови гри англійської прем'єр ліги

Тактичні взаємодії	«Ліверпуль»	«Манчестер Сіті»
Швидкий напад, %	26	20
Поступовий напад, %	74	80
По флангам, %	26	33
По всій ширині поля, %	29	30
Через центр, %	45	37
Комбінаційний напад, %	39	42
Індивідуальні тактичні дії, %	61	58
Персональний захист, %	29	24
Зонний захист, %	22	25
Комбінований захист, %	49	51
Штучне положення «поза грою», %	10	11
Страховка, %	41	39
Індивідуальні тактичні дії, %	49	50

Тактика гри команди англійської прем'єр ліги будується за рахунок поступового нападу або позиційного нападу. Відсоток атак, які виконуються за рахунок швидкого нападу складає 20 – 25 %. Відносно територіальної побудови нападу, слід зазначити, що англійські футбольні клуби в більшості випадків проводять свої атаки через центр (41 %) значно менша кількість атак будується через фланги та по всій ширині футбольного поля. Відсоток атак в основі яких є різні комбінації становить в середньому – 41 %. Це пов'язано з тим, що більшість атак в англійській прем'єр лізі виконуються за рахунок індивідуальних тактичних дій футболістів – 59 %.

Така тактична побудова гри в нападі зумовлена рядом факторів серед яких одними з основних є кліматично-географічні умови (більшість матчів відбуваються при поганих погодних умовах), індивідуальні можливості футболістів (практично всі нападники характеризуються атлетичною статурою, високим зростом та відмінним вмінням грати головою).

Відносно тактичних дій в захисті відмітимо, що в іграх команд, яких ми досліджували, домінуючим є комбінований захист (50 %), зонний та персональний захист використовувався лише в 23 % та 27 % відповідно. Також необхідно відмітити, що під страховка гравців лінії захисту відбувалась лише в 40 % випадків всіх захисних дій, а домінуючим є використання футболістами індивідуальних можливостей. Отримані результати дослідження дозволяють стверджувати, що стиль гри, який використовується командами англійської прем'єр ліги носить атлетичний характер, якому притаманна велика кількість силової боротьби, гра футболістів в більшості випадків має індивідуальний характер. Змагальній діяльності гравців характерні швидкісний футбол з великою кількістю довгих передач, ударів по воротах з різних відстаней та безкомпромісна боротьба на кожному клаптику майданчика. Все це повністю співпадає з вимогами англійському стилю гри у футболу.

Особливості тактичної побудови гри команди іспанської прем'єри представлені в таблиці 2.

Таблиця 2

Показники тактичної побудови гри іспанської прем'єр ліги

Тактичні взаємодії	«Барселона»	«Реал Мадрид»
Швидкий напад, %	22	19
Поступовий напад, %	88	81
По флангам, %	17	23
По всій ширині поля, %	44	42
Через центр, %	39	35
Комбінаційний напад, %	69	68
Індивідуальні тактичні дії, %	31	32
Персональний захист, %	23	22
Зонний захист, %	26	29
Комбінований захист, %	51	49
Штучне положення «поза грою», %	12	11
Страховка, %	45	51
Індивідуальні тактичні дії, %	43	38

Досліджуючи тактичну побудову ігор команд, які грають в іспанському чемпіонаті зазначимо, що в 20 % випадків в нападі використовується швидке переведення м'яча на половину суперника, або переведення м'яча на другий фланг,

що знаходить відображення в швидкому прориві.

Проте в сучасному футболі гравці повертаються в захист доволі швидко, тому 80 % атак все ж таки відбуваються за рахунок поступового нападу. Аналізуючи відсоток використання позиційного нападу

видно, що найбільш часто футболісти використовують напад по всій ширині поля (43 %) та через центр (37 %). Використання ж флангових атак відбувається доволі рідко (20 %) і має спонтанний характер.

Дослідження групових тактичних дій футболістів високого класу іспанської прем'єри показало, що практично у всіх команд домінуючим є використання комбінаційного нападу (68 %) з великою кількістю складних взаємодій. Індивідуальні тактичні дії складають лише 32 % і пов'язані з швидкістю переміщень, відкриванням, відволіканням суперника та індивідуальною тактичною майстерністю при роботі з м'ячем.

Аналіз захисних дій футбольних клубів іспанської прем'єри довів, що пріоритетним є комбінований захист (50 %), який поєднує два інших способи захисту. Відсоток використання позиційного та зонного захисту практично однаковий і становить 23 % та 27 % відповідно. Також встановлено, що захист команд в більшості випадків відбувається за рахунок підстраховки гравців задньої

лінії, а саме центральним захисником. Проведення захисту за рахунок індивідуальних тактичних дій відбувається в 40 % випадків.

Отримані результати вказують, що іспанський футбол носить більш комбінаційний характер з використанням значної кількості передач, як в середині поля, на незначну відстань, так і через все поле для організації швидкого нападу. Також необхідно відмітити перевагу командної організації гри над індивідуальною, що підтверджується високим відсотком проведення атак за рахунок використання всієї ширини поля. Все це стає можливим завдяки наявності в командах гравців з філігранною технікою володіння м'ячем, що дає змогу виконувати складні тактичні комбінації. В цілому нами було встановлено, що іспанським футбольним клубам притаманний стиль латинської футбольної школи.

Особливості тактичної побудови гри команди німецької бундесліги представлені в таблиці 3.

Таблиця 3

Показники тактичної побудови гри німецької бундесліги

Тактичні взаємодії	«Баварія»	«Боруссія Дортмунд»
Швидкий напад, %	19	21
Поступовий напад, %	81	79
По флангам, %	26	25
По всій ширині поля, %	33	35
Через центр, %	41	40
Комбінаційний напад, %	37	34
Індивідуальні тактичні дії, %	63	66
Персональний захист, %	29	31
Зонний захист, %	43	38
Комбінований захист, %	28	31
Штучне положення «поза грою», %	5	4
Страховка, %	35	38
Індивідуальні тактичні дії, %	60	58

Аналізуючи тактичні дії гравців німецької бундесліги, зазначимо, що п'ята частина всіх атак відбувається за рахунок швидкого нападу, який в більшості випадків будується на довгих передачах через все футбольне поле. Поступовий напад складає 80 % всіх атакуючих дій команд даної ліги, за рахунок центральної

частини футбольного поля 40 %. Використання ж флангових атак спостерігалось лише тільки в 25 % всіх проведених наступальних дій. Спостереження за груповими та індивідуальними тактичними діями показало, що використання різноманітних комбінацій за участю двох, трьох, або

чотирьох гравців відбувалось в 36 % випадків. Велика кількість атакуючих дій відбувалась за рахунок індивідуальної майстерності гравців з притаманним їм атлетичним, іноді навіть жорстким, силовим варіантом проходження до воріт суперника.

Тактична побудова гри футбольних клубів німецької бундеслиги базується на використанні практично всіх трьох способів командного тактичного захисту – персонального (30 %), зонного (40 %), комбінованого (30 %). Це обумовлюється тим, що більшість команд в захисній лінії використовують одного або двох опорних захисників, що в якості невдалої спроби створення штучного положення «поза грою» може привести до виходу нападника ввіч на ввіч з воротарем.

Дослідивши особливості тактичних дій команд, що грають в німецькій бундеслизі зазначимо, що практично всім командам притаманний силовий та

швидкісний футбол з дещо навіть жорстоким веденням ігрових дій. Всі команди відзначаються непоступливим характером, що відображається в наявності великої кількості сутичок під час змагань. Відзначимо збалансовану гру всіх ліній від захисної до атакуючої.

В ході гри команди використовують практично однаково все футбольне поле з незначним домінуванням атак по центру. Також слід зазначити, що в футбольних клубах даної ліги привалює індивідуальний стиль ведення ігрових дій, як в захисті, що, на нашу думку, обумовлено агресивним та силовим стилем ведення гри. Встановлено, що клуби німецького чемпіонату характеризуються середньоєвропейською школою футболу з англійським стилем гри.

Особливості тактичної побудови гри команди італійської серії А представлені в таблиці 4.

Таблиця 4

Показники тактичної побудови гри італійської серії А

Тактичні взаємодії	«Ювентус»	«Наполи»
Швидкий напад, %	13	11
Поступовий напад, %	87	89
По флангам, %	19	18
По всій ширині поля, %	59	56
Через центр, %	22	26
Комбінаційний напад, %	77	75
Індивідуальні тактичні дії, %	23	25
Персональний захист, %	18	12
Зонний захист, %	38	34
Комбінований захист, %	44	54
Штучне положення «поза грою», %	18	15
Страховка, %	68	60
Індивідуальні тактичні дії, %	14	25

Вивчаючи особливості тактичних взаємодій гравців команд італійської серії А ми встановили наступне: практично всі атаки футбольні клуби даної країни будують за рахунок поступового нападу (швидкий напад спостерігався лише тільки у 12 % всіх проведених атак); більшість атак проводилась з використанням всієї ширину футбольного поля з незначним переключенням на флангові атаки.

Групові тактичні взаємодії в більшості випадків відбувались з

використанням значної кількості комбінацій до складу, яких входять короткі передачі. Відповідно до такого стилю ведення гри команди мають великий відсоток часу контролю над м'ячем. Використання індивідуальних тактичних дій спостерігалась в 24 % випадків нападу.

Відносно тактичних взаємодій в захисті зазначимо, що практично в усіх командах спостерігається тенденція домінування комбінованого командного

захисту (49 %), зонний захист спостерігався в 36 % випадків всіх командних тактичних дій, а менше всього використовується в італійському чемпіонаті персональний захист.

Аналіз групових та індивідуальних тактичних дій довів, що в захисті футболісти активно використовують підстраховку (64 %), а індивідуальні тактичні дії навпаки зустрічаються не так часто лише в 19 % випадків.

Узагальнюючи особливості тактичних взаємодій команд італійської серії А зазначимо, що в нападі команди віддають перевагу поступовому нападу по всьому полю з великою кількістю комбінацій, а в захисті привалює комбінований захист з значною кількістю підстраховок. Взагалі італійський футбол характеризується значною кількістю коротких передач, чітким контролем м'яча на всьому футбольному полі, що обумовлюється наявністю футболістів з високою технічною підготовленістю. Наявність складних тактичних комбінацій говорить про те, що гравці італійських команд характеризуються високою тактичною підготовленістю. Проте, з

точки зору видовищності ігор, італійський чемпіонат поступається іншим чемпіонатам так, як в ньому захист домінує над нападом і результативність матчів невисока. Стиль гри команд італійського чемпіонату відноситься до латинської школи футболу.

Також невід'ємним є той факт що кожна з команд обирає ту чи іншу тактичну систему в залежності від особливостей гри команди суперника та умов проведення змагань (власний або чужий майданчик тощо). Тенденція сучасного футболу в Європі спонукає команди, тренерів та гравців використовувати більш комбінаційний та видовищний футбол.

Особливості тактичної побудови гри команди французької першої ліги представлені в таблиці 5.

Досліджуючи тактичну побудову ігор команд, які грають в французькому чемпіонаті зазначимо, що в 18 % випадків в нападі використовується швидке переведення м'яча на половину суперника, або переведення м'яча на другий фланг, що знаходить відображення в швидкому прориві.

Таблиця 5

Показники тактичної побудови гри французької першої ліги

Тактичні взаємодії	«ПСЖ»	«Лион»
Швидкий напад, %	23	13
Поступовий напад, %	77	87
По флангам, %	27	19
По всій ширині поля, %	33	43
Через центр, %	40	38
Комбінаційний напад, %	29	34
Індивідуальні тактичні дії, %	71	66
Персональний захист, %	28	24
Зонний захист, %	22	24
Комбінований захист, %	50	52
Штучне положення «поза грою», %	16	15
Страховка, %	64	60
Індивідуальні тактичні дії, %	20	25

Проте в сучасному футболі гравці повертаються в захист доволі швидко, тому 82 % атак все ж таки відбуваються за рахунок поступового нападу. Аналізуючи відсоток використання позиційного нападу видно, що найбільш часто футболісти використовують напад через центр (39 %)

та по всій ширині поля (38 %). Використання ж флангових атак відбувається доволі рідко (23 %) і має спонтанний характер.

Спостереження за груповими та індивідуальними тактичними діями показало, що використання різноманітних

комбінацій за участю двох, трьох, або чотирьох гравців відбувалось в 33 % випадків. Велика кількість атакуючих дій відбувалась за рахунок індивідуальної майстерності (67 %) – найкращим прикладом є Мбаппе та Неймар.

Відносно тактичних взаємодій в захисті зазначимо, що практично в усіх командах спостерігається тенденція домінування комбінованого командного захисту (51 %), персональний захист спостерігався в 26 % випадків всіх командних тактичних дій, а менше всього використовується в французькому чемпіонаті зонний захист.

Аналіз групових та індивідуальних тактичних дій довів, що в захисті футболісти активно використовують підстраховку (62 %), а штучне положення «поза грою» навпаки зустрічаються не так часто лише в 15 % випадків.

Узагальнюючи особливості тактичних взаємодій команд французької першої ліги зазначимо, що в нападі команди віддають перевагу поступовому нападу по всьому полю з великою кількістю комбінацій, а в захисті привалюють індивідуальні тактичні дії з значною кількістю підстраховок.

Французи дуже технічні і у них вся гра побудована внизу, також чемпіонат характеризується значною кількістю коротких передач, чітким контролем м'яча на всьому футбольному полі та великою компактністю між лініями захисників і півзахисників.

Наявність складних тактичних комбінацій говорить про те, що гравці французьких команд характеризуються високою тактичною підготовленістю. Проте, з точки зору видовищності ігор, французький чемпіонат поступається іншим чемпіонатам так, як в ньому захист домінує над нападом і результативність матчів невисока. Стиль гри команд французького чемпіонату відноситься до латинської школи футболу.

Висновки. Тактичні дії команд високого класу суттєво відрізняються в залежності від тактичної побудови гри команди суперника. При виборі ефективної тактики на гру необхідно

враховувати низку факторів, головними серед яких є – можливості власної команди (антропометричні показники гравців, збалансованість команди, універсалізація гравців, рівень фізичної та технічної підготовленості, тощо), можливості команди суперника (особливості антропометрії суперників, стиль гри який проповідує команда суперник, рівень технічної та фізичної підготовленості, тощо) та від того де відбувається матч (на своєму або на чужому полі).

В сучасному футболі, коли рівень майстерності гравців практично однаковий, вирішальну роль в підсумковому результаті гри відіграє саме вдало підібрана тактична побудова та система розташування гравців на футбольному полі.

Хосеп Гвардіола не так давно винайшов спосіб, як виграти за рахунок володіння м'ячем, і звів контроль в квадрат, тепер же проти володіння м'ячем грати навчилися. Оригінальна 4-3-3, заснована на банальному перекочованні м'яча, вже не працює – збірна Іспанії з цією тактикою знищує лише команди рівня Туреччини, а «Барселона» «Реал Мадрид» «ПСЖ» «Ліверпуль» відмовилася від цього стилю, зробивши свій футбол швидше за рахунок довгих верхових передач.

Розстановки 4-4-2 і 3-5-2 ідеально підходять для героїв нового часу, які творять сенсації, – вони не паряться щодо м'яча, готові володіти їм по 30 % ігрового часу, але ставлять на швидкий вертикальний перехід з оборони в атаку, швидкість своїх лідерів і відпрацювання взаємодій, яскравим прикладом є Ліверпуль сезону 2017–2018 . Ці схеми йдуть на користь і різнобічним півзахисникам, про достоїнства яких говорять більше, ніж про недоліки – наприклад, при 4-3-3 в збірній Франції недоліки Н'Голо Канте проявилися різко і несподівано.

В повернення домінування цих тактик нагадує нам, що зовсім не обов'язково контролювати м'яч, щоб виграти – тепер володіння йде на другий план, на перший виходить тиск і

прямолінійність, та швидкий вертикальний перехід з оборони в атаку. Але не забуваємо. Пройде ще трохи часу, і наступальні тактики, засновані на контролі м'яча, вийдуть на новий виток розвитку.

Подальші дослідження передбачається провести в напрямку вивчення інших проблем тактичної побудови гри у футболі.

Конфлікт інтересів. Автори відзначають, що не існує ніякого конфлікту інтересів.

Джерела фінансування. Ця стаття не отримала фінансової підтримки від державної, громадської або комерційної організації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Гузар, В. М. (2000a). Керівництво фізичною культурою і спортом посадовими особами. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 15, 3-8.
- Гузар, В. М. (2000b). Інформація та інформаційне забезпечення фізичної культури і спорту. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 16, 3-7.
- Гузар, В. М., & Гаврильченко, Л. В. (2001). Вплив деяких факторів на розвиток фізичної культури і спорту. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 6, 3-8.
- Гузар, В. (2001). Інформаційні потреби посадових осіб у галузі фізичної культури і спорту. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 9, 13-21.
- Гузар, В. М., Шалар, О. Г., & Норик, А. О. (2014). Деякі фактори, що впливають на психологічний клімат жіночої футбольної команди. X Международная научная конференция. *Проблемы и перспективы развития спортивных игр и единоборств в высших учебных заведениях*, Харьков – Белгород: ХГАФК, Т 2, 28-31.
- Жосан, І. А., Хоменко, В. В., & Шалар, О. Г. (2014). Порівняння техніко-тактичних дій крайніх захисників на чемпіонаті світу з футболу. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*, 3 (72), 60-63.
- Сабадаш, В. І., Хоменко, В. В., Шалар, О. Г. (2016). Вплив рухової активності на фізичне здоров'я підлітків. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*, 139 (2), 148-152.
- Степанюк, С. І, Юськів, К. В., Юськів С. М., & Свирида В. С. (2017). Характеристика фізичної підготовленості спортсменок з урахуванням ігрового амплуа гравців. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*, 5 (87), 102-105.
- Хоменко, В. В., Шалар, О. Г., & Авдєєв, Д. (2018). Фізична підготовленість футболістів ФК «ОЛЕКСАНДРІЯ» U-21. XIII Всеукраїнська наукова конференція: *Актуальні проблеми юнацького спорту*. Херсон: ХДУ. 153-158.
- Шалар, О. Г., Науменко, М. В., Стрикаленко, Е. А. (2010). Формирование мотивационно-ценностного отношения студентов к собственному здоров'ю. *Физическое воспитание студентов*, 2010, Т. 5, 80-83.
- Huzar, V. M. (2009). Process of physical culture and sports management. *Pedagogics, psychology, medical and biological issues of physical education and sports*, 17, 9-18.
- Huzar, V. N., Shalar, O. G., Norik, A. O. (2014). Relationship as an aspect of psychological climate of women's soccer team. *Physical education of students*, Т. 18, 2, 8-12.

Стаття постуила до редакції: 10.12.2018 р.

Опублікована: 7.02.2019 р.

Аннотація. Хоменко В. В. *Современные тактические построения игры ведущих европейских футбольных клубов 2018 года. Цель исследования:* заключается в анализе тактики лучших футбольных команд высокого класса. **Материал:** на протяжении 2018

году. были проанализированы тактические построения игры футбольных команд английской и испанской премьер лиг, немецкой бундеслиги, итальянской серии А и французской первой лиги, как в защите, так и в нападении. **Методы исследования:** анализ и обобщение литературных источников, анализ видеозаписей игр с участием ведущих команд, методика исследования тактического построения игры футболистов, методы математической статистики. **Результаты:** Проанализированы лучшие существующие тактические стили ведения игры в футбол в 5 лучших чемпионатах Европы, игроками которых есть лучшие футболисты мира. Определены приоритетные направления тактического построения игры (тактические схемы) в различных клубах и подчеркнуты факторы, влияющие на выбор тактики на каждую отдельную игру. Тактические действия команд высокого класса существенно отличаются в зависимости от тактического построения игры команды соперника. При выборе эффективной тактики на игру необходимо учитывать ряд факторов. Современная тактика и система расположения игроков на футбольном поле является основным содержанием деятельности футболистов во время игры и важнейшим фактором, при примерно равных показателях физической, технической и психологической подготовленности двух команд обеспечивает победу одной из них. **Выводы:** Тактические действия команд высокого класса существенно отличаются в зависимости от тактического построения игры команды соперника. При выборе эффективной тактики на игру необходимо учитывать ряд факторов, главными из которых являются возможности собственной команды (антропометрические показатели игроков, сбалансированность команды, универсализация игроков, уровень физической и технической подготовленности и т.д.), возможности команды соперника (особенности антропометрии соперников, стиль игры, который проповедует команда соперник, уровень технической и физической подготовленности и т.д.) и от того, где проходит матч (на своем или на чужом поле).

Ключевые слова: тактика; стиль игры; тактические построения; футбол.

Anotation. Homenko V. V. Modern tactical creation of a game of the leading European football clubs of 2018. Research objective: consists in the analysis of tactics of the best high-class soccer teams. **Material:** throughout 2018. tactical creation of a game of the soccer teams of the English and Spanish premier leagues, German Bundesliga, the Italian series A and the French first league both in protection and in attack were analysed. **Methods of research:** analysis and generalization of literary sources, analysis of video recordings of games with the participation of leading teams, methods of studying the tactical construction of soccer players, methods of mathematical statistics. **Results:** The best existing tactical styles of conducting playing soccer in 5 best European championships which players there are best football players of the world are analysed. The priority directions of tactical creation of a game (tactical schemes) in various clubs are defined and the factors influencing the choice of tactics on each separate game are underlined. Tactical actions of high-class teams significantly differ depending on tactical creation of play of the team of the rival. When choosing effective tactics on a game it is necessary to consider a number of factors. Modern tactics and the system of arrangement of players on the football field is the main content of activity of football players during the game and the major factor, at approximately equal indicators of physical, technical and psychological fitness of two teams ensures a victory of one of them. **Conclusions:** Tactical actions of the teams of the high class differ significantly depending on the tactical construction of the opponent's game. When choosing effective tactics for a game, it is necessary to take into account a number of factors, the main ones of which are: the capabilities of their own team (anthropometric indicators of players, team equilibrium, player universalization, level of physical and technical readiness, etc.), the capabilities of the rival team (the features of rival anthropometry, style a game that is preached by a rival team, a level of technical and physical fitness, etc.) and from where the match takes place (in your own or in someone else's field).

Keywords: tactics; style of a game; tactical constructions; soccer.

References

- Guzar, V. M. (2000a). Kerivnyctvo fizychnoju kul'turoju i sportom posadovymy osobamy. *Pedagogika, psyhologija ta medyko-biologichni problemy fizychnogo vyhovannja i sportu*, 15, 3-8.
- Guzar, V. M. (2000b). Informacija ta informacijne zabezpechennja fizychnoi' kul'tury i sportu. *Pedagogika, psyhologija ta medyko-biologichni problemy fizychnogo vyhovannja i sportu*, 16, 3-7.
- Guzar, V. M., & Gavryl'chenko, L. V. (2001). Vplyv dejakyh faktoriv na rozvytok fizychnoi' kul'tury i sportu. *Pedagogika, psyhologija ta medyko-biologichni problemy fizychnogo vyhovannja i sportu*, 6, 3-8.
- Guzar', V. (2001). Informacijni potreby posadovyh osib u galuzi fizychnoi' kul'tury i sportu. *Pedagogika, psyhologija ta medyko-biologichni problemy fizychnogo vyhovannja i sportu*, 9, 13-21.
- Guzar, V. M., Shalar, O. G., & Noryk, A. O. (2014). Dejaki faktory, shho vplyvajut' na psyhologichnyj klimat zhinochoi' futbol'noi' komandy. X Mezhdunarodnaja nauchnaja konferencyja. *Problemy i perspektivy razvitija sportivnyh igr i edinoborstv v vysshih uchebnyh zavedenijah*, Har'kov – Belgorod: HGAFK, T 2, 28-31.
- Zhosan, I. A., Homenko, V. V., & Shalar, O. G. (2014). Porivnjannja tehniko-taktychnyh dij krajnih zahysnykiv na chempionati svitu z futbolu. *Naukovyj chasopys NPU imeni M.P. Dragomanova*, 3 (72), 60-63.
- Sabadash, V. I., Homenko, V. V., Shalar, O. G. (2016). Vplyv ruhovoi' aktyvnosti na fizyчне zdorov'ja pidlitkiv. *Visnyk Chernigivs'kogo nacional'nogo pedagogichnogo universytetu*. Serija: Pedagogichni nauky. Fizyчне vyhovannja ta sport, 139 (2), 148-152.
- Stepanjuk, S. I., Jus'kiv, K. V., Jus'kiv S. M., & Svyryda V. S. (2017). Harakterystyka fizychnoi' pidgotovlenosti sportsmenok z urahuvannjam igrovogo amplua gravciv. *Naukovyj chasopys NPU imeni M.P. Dragomanova*, 5 (87), 102-105.
- Homenko, V. V., Shalar, O. G., & Avdjejev, D. (2018). Fizyчна pidgotovlenist' futbolistiv FK «OLEKSANDRIJA» U-21. XIII Vseukrai'ns'ka naukova konferencija: *Aktual'ni problemy junac'kogo sportu*. Herson: HDU. 153-158.
- Shalar, O. G., Naumenko, M. V., Strikalenko, E. A. (2010). Formirovanie motivacionno-cennostnogo otnoshenija studentov k sobstvennomu zdorov'ju. *Fizicheskoe vospitanie studentov*, T. 5, 80-83.
- Huzar, V. M. (2009). Process of physical culture and sports management. *Pedagogics, psychology, medical and biological issues of physical education and sports*, 17, 9-18.
- Huzar, V. N., Shalar, O. G., Norik, A. O. (2014). Relationship as an aspect of psychological climate of women's soccer team. *Physical education of students*, T. 18, 2, 8-12.

Відомості про авторів / Information about the Authors

Хоменко Владислав Вікторович;

Херсонська державна морська академія 73009, Херсон, проспект Ушакова, 20.

Хоменко Владислав Вікторович;

Херсонская государственная морская академия 73009, Херсон, проспект Ушакова, 20.

Vladislav Homenko;

Kherson State Maritime Academy

73000, Kherson, Ushakova avenue, 20

<https://orcid.org/0000-0002-2819-6805>

Email: client885@gmail.com